

ΝΙΚΟΛΑΟΥ Ι. ΣΑΡΙΠΟΛΟΥ

Τακτικού Καθηγητοῦ τῆς ποινικῆς Νομοθεσίας

Ἐν τῷ Ἑθνικῷ Πανεπιστημίῳ

ἐναρκτήριον μάθημα,

γενόμενον τὴν 11 Ἀπριλίου 1863.

Φίλτατοι ὁμιληταί !

Ἡ ἔδρα ἐφ' ἧς ἀναβαίνω σήμερον ἀπὸ δύο ἤδη ἐτῶν φέρει τῆς χηρείας τὸν πέπλον. Ὁ ἀνὴρ ὅστις ἀπὸ τῆς οὐστάσεως τοῦ Πανεπιστημίου ἐνεκαίνισε καὶ ἐπὶ εἴκοσι καὶ πέντε ἔτη ἐκάλλυνεν αὐτήν, ὁ αἰδέμιμος Σπυρίδων Πήλληκας, ὑπὸ χρονίας τηκόμενος νόσου, καὶ πρὸς θεραπείαν εἰς Γαλλίαν ἀπελθὼν, κατέβλεπεν ἐν Παρισίοις τὸ ζῆν, τὴν δ' Ἰουλίου 1861, ἀφείς πένθος πᾶσί τε τοῖς ὁμιληταῖς αὐτοῦ, πᾶσί τε τοῖς φίλοις καὶ συναδέλφοις.

Ἐπὶ δύο ἔτη σιγῇ ἡ ἔδρα αὕτη καὶ δικαίως ἐσίγησεν ὥσθ' μείζον τὸ πένθος, τόσῳ καὶ διαρκέστερον ἔπρεπε νὰ μεσουλαθήσῃ χρόνος τις μετὰ τὴν ἡμέραν καθ' ἣν ὁ Πήλληκας ὕστατον ἀπὸ τῆς ἔδρας ταύτης ἀπήγγειλε μάθημα, καὶ ἐκείνης καθ' ἣν ὁ διάδοχος του ἤθελεν ἀνέλθει αὐτήν, ὅπως λησμονηθῇ ἐπὶ τι ἡ σοφὴ διδασκαλία τοῦ ἡσκημένου καὶ τὰ μάλιστα περὶ τὸ ποινικὸν δίκαιον πεφιλοσοφηκότος Καθηγητοῦ ἐκείνου. Ὁμολογῶ, φίλτατοι ὁμιληταί, ὅτι ἐπὶ πολὺ παρακαλουμένου με τοῦ ἐπὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως Ὑπουργοῦ ἵνα δεχθῶ τὴν ἔδραν ταύτην τῆς ποινικῆς νομοθεσίας, ἀντέτεινα, δεόμενος αὐτοῦ ὅπως ἄλλον κρείττονα ἐμοῦ καλέσῃ εἰς τὴν διαδοχὴν τοῦ Πήλληκα τοῦ Ὑπουργοῦ ὅμως λίαν φιλοφρόνως ἐπιτείνοντος, ἐνέδωκα, ὡς δεῖ πάντα πολίτην ἐνδίδειν καὶ ὑπακούειν τοῖς προστάγμασι τῆς πολιτείας καὶ ὑπηρετεῖν τῇ πατρίδι, πᾶσαν δὲ καταβαλὼ σπουδὴν ὅπως ὡς οἶόν τέ μοι ἄξιός τῆς κλήσεως ταύτης ἀναδειχθῶ. Πρὶν ὅμως τοῦ ἔργου ἐπιληφθῶμεν, δεῦρο δὴ ἀπὸ τῆς ἔδρας ταύτης τελέσωμεν εὐγνώμονα φιλίας φόρον τῇ μνήμῃ τοῦ ἀειμνήστου Πήλληκα, ἀφοῦ θανόντος αὐτοῦ, ἐν ξένῃ μὲν φιλόφρονι δὲ τῇ Ἑλλάδι γῇ, οἱ συνάδελφοι καὶ φίλοι αὐτοῦ δὲν ἠδυνήθημεν νὰ δώσωμεν αὐτῷ τὸν ὕστατον ἀσπασμὸν καὶ θαλεροῖς δάκρυσι περιεβόρξαντισμένα ἄνθη νὰ ρίψωμεν ἐπὶ τοῦ τάφου του.

Περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς ὑπερμεσοῦσας ταύτης ἐκατονταετηρίδος, τὸ 1806, ὁ Σπυρ. Πήλληκας εἶδε τὸ φῶς ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐκεῖ δὲ καὶ τὰς πρώτας αὐτοῦ σπουδὰς ἐποιήσατο· ἀλλ', ὡς εἰκὸς, διὰ τὸ ἀτελὲς καὶ ἀμέθοδον τῆς διδασκαλίας κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους, ὀλίγον ἀπὸ τῶν διδασκαλείων ὠφελήθη.

Εὐγενὲς ὅμως καρδίᾳ, καὶ ἔλκων τὸ γένος ἀπὸ τῆς ἑλληνικῆς ἐκείνης ἐπτανησίας χώρας, ἧς καὶ ἡ αὔρα κατὰ τὸ κύμα πνέουσι τὴν ποίησιν καὶ τὸν νοῦν ἐξαιρουσι πρὸς ὅ,τι μέγα καὶ εὐγενές, ὁ Σπυρ. Πήλληκας, ὅστις νεώτατος ἠλεκτρίσθη ὑπὸ τοῦ ἐκπεμφθέντος κατὰ τὸ 1821 σπινθῆρος τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἐξώρμα πρὸς κτήσιν παιδείας τελειότερας, αἰσθανόμενος, ὅτι ἡ ἀπὸ τῶν ὕπλων δόξα καλὴ μὲν καὶ λαμπρά, πολλῷ ὅμως διαρκεστέρα ἡ ἀπὸ τῶν γραμμάτων· ἀλλὰ πόρων οἰκείων στερούμενος παιδαγωγοῦ ἀνεδέχθη θέσιν ἵνα μεταβῇ εἰς τὴν Ἑλβετικὴν Γενεύην. Ἐκεῖ ἐδίδασκε τότε, ὁ μετὰ ταῦτα καὶ ἐμὸς διατελέσας· ἐν Παρισίοις Καθηγητῆς, Πελλεργρῖνος Πρόσσης ὁ πάνυ. Πεπροικισμένος ὁ μακαρίτης Πήλληκας μὲ νοῦν εὐφυῆ, φαντασίαν ὅλως ἐπτανησίαν, καρδίαν δ' εὐαίσθητον, ἐνύησε ταχέως τὸν προορισμὸν του καὶ ἐπεδόθη εἰς τὴν τῶν νόμων σπουδὴν, οὐχὶ τὴν ξηράν καὶ ζητητικὴν ἑρμηνείαν τῶν θετικῶν ἀπλῶς νομοθετημάτων, ἀλλὰ τὴν ἀπὸ τῆς καθαρωτάτης πηγῆς ἀρουσμένην τοῦ δικαίου τὴν γνῶσιν, τὴν τῆς φιλοσοφίας τὴν δᾶδα περιάγουσαν πρὸς τὰ τῶν πολιτειῶν δόγματα, ὅπως αὐτῶν τὸ πνεῦμα ἀναζητοῦσα τὰ μὲν καλῶς ἔχοντα τῷ κύρει τοῦ ὀρθοῦ λόγου περιβάλλῃ, τῶν δὲ κακῶς διεσκευασμένων τὰς ἀτελείας καταδείξῃ καὶ τὴν θεραπείαν ὑποδείξῃ τοῖς τεταγμένοις πρὸς τὴν τῶν νόμων βελτίωσιν. Ἐξαετίαν οὕτως ὅλην διήνυσεν ὁ ἀείμνηστος Σπ. Πήλληκας ἐν Γενεύῃ, ἀπὸ τοῦ 1829—1835, ἐλθὼν δ' ἐνταῦθα, διὰ τε τὸ ὑγιὲς τοῦ νοῦς αὐτοῦ, τὸ στερεὸν τοῦ χαρακτῆρος, τὸ ἐμβριθὲς τῶν σπουδῶν του, διωρίσθη Ἐφέτης, ἡ δὲ μεταπολίτευσις τοῦ 1843 εὗρεν αὐτὸν Ἀρειοπαγίτην, τῆς δὲ θέσεως ταύτης μετέστησεν αὐτὸν τὸ ἀκλῆες ἐκείνο Β'. ψήφισμα τῆς Ἑθνικῆς Συνελεύσεως τῆς Γ'. Σεπτεμβρίου. Κατῆλθε λοιπὸν τοῦ ὑψηλοῦ τούτου δίφρου ὁ Σπ. Πήλληκας καὶ ἐν τῇ δικηγορικῇ κόνιστρᾳ εἰσῆλθεν ἀποθείς τοῦ ἀληθοῦς δικαστοῦ τὴν τέχνην οὐχὶ δὲ καὶ τὰ ἥθη καὶ τὰς ἀρετάς· ἐφ' ἧς διεκρίθη διὰ τὸ ἐντιμὸν τοῦ τρόπου ὃν ἐπεδείξατο ἀείποτε πρὸς τοὺς τῆς ἀρωγῆς αὐτοῦ χρῆζοντας. Ὁ πελάτης προσερχόμενος τῷ Πήλληκᾳ εὗρισκεν ἐν αὐτῷ τὸν πρῶτον καὶ ἀδέκαστον δικαστὴν, εἰ δ' ὁ μακάριος οὗτος ἀνὴρ ἀνελάμβανε τὴν ὑπεράσπισιν αὐτοῦ, τοῦτο ἦν σημεῖον ἀσφαλές ὅτι τὸ δίκαιον ἦν ὑπὲρ τοῦ αἰτουμένου τὴν ἀντίληψιν αὐτοῦ· παρὰ δὲ τοῖς δικασταῖς ἡ ἐμφάνισις τοῦ Σπ. Πήλληκα ὡς προστάτου τῶν δικαίων τινὸς πολίτου ἦν αὐτῇ καὶ μόνῃ προκατάληψις ὑπὲρ τῶν δικαίων τοῦ προστατευομένου.

Ἐν τῷ μονήρει καὶ ἡσυχῷ τοῦ σπουδαστηρίου του βίῳ κατέβη ὁ τότε τῆς πολιτείας ἡμῶν ἄρχων ἵνα ζητήσῃ τοῦ Σπ. Πήλληκα τὴν συνδρομὴν εἰς τὰς τῆς πολιτείας· ἀντέτεινεν οὗτος, ἀλλ' ἀναλογισθεῖς

ὅτι τοῦ πολίτου τὸ καθήκον δὲν συνίσταται ἐν ἀπλῶς ἰδιωτικῇ καὶ ἀργούτῃ ἀρετῇ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ τῶν κοινῶν διχειρήσει, ἐνέδωκε, καὶ τὸ τοῦ ὑπουργοῦ τῆς δικαιοσύνης ἐδέχθη χαρτοφυλάκιον, ὅπερ μετ' ἐλίγους μῆνας ἀφῆρέθη ἀπὸ τῶν χειρῶν αὐτοῦ ὑπὸ τῶν κατὰ τὸν Μάιον τοῦ 1854 συμβάντων, ἃ ἐπὶ τὴν πατρίδα ἡμῶν προὐκάλεσεν ἀσύμφορος διὰ τοὺς χρόνους ἐκεῖνους καὶ πρὸς τὰς περιστάσεις ἀκατάλληλος πολιτικὴ διὰ τοὺς χρόνους ἐκεῖνους καὶ πρὸς τὰς περιστάσεις ἀκατάλληλος πολιτικὴ. Ὁ Πήλληκας, ὅμως ὅστις κατὰ τὰς συμβάσεις ἐπὶ τῆς ὑπουργείας αὐτοῦ βουλευτικὰς ἐκλογὰς ἐξελέχθη Βουλευτὴς τοῦ Πανεπιστημίου, ἀποθέμενος τὴν ἐξουσίαν δὲν εἰσῆλθεν ἀμέσως εἰς τὸν ἰδιωτικὸν βίον, ἀλλ' ἔμεινε βουλευτὴς, καὶ τότε ἔγραψε, τῇ τῆς προεισηγήσεως τῶν νόμων χρώμενος προνομίᾳ τοῦ Βουλευτοῦ, τὸ περὶ καταργήσεως τοῦ πολιτικοῦ θανάτου ψήφισμα, ὅπερ ψηφισθὲν ὑπὸ τῆς Βουλῆς διεβιβάσθη ὡς προβούλευμα πρὸς τὴν Γερουσίαν, ἐψηφισθὲν δὲ καὶ ὑπ' αὐτῆς ἐστάλη εἰς κύρωσιν πρὸς τὸν Βασιλέα, ἐνθα καὶ ἔμεινε, διότι ἡ πρὸς ἀπορρόφησιν πάσης πρωτοβουλίας, ἡ πρὸς συγκέντρωσιν πάσης ἐξουσίας ἀκατάσχετος τάσις τοῦ ἡγεμόνος ἐκεῖνου ἐνέδοχλον αὐτῷ ἀντίδρασιν πρὸς πᾶν ὅ,τι καλὸν ἠδύνατο νὰ προέλθῃ ἐξ ἄλλου, ἔστω καὶ ὑπὸ τοῦ συντάγματος δεδικαιωμένου πρὸς τὴν τούτου προεισηγήσειν. Ὅ,τι ὅμως ὁ πρὸς τὴν παμδωρικαίαν ὑπὸ ψευδαῖς ἐξωταρικοῦς συνταγματικοὺς τύπους τείνων Βασιλεὺς ἐκεῖνος ἀπηξίωσε νὰ κυρώσῃ, τοῦτο ἡ μετὰ τὴν Ὀκτωβριανὴν ἐπανάστασιν ἐγκαθιδρυθεῖσα ὑπὸ τοῦ Λαοῦ Προσωρινῇ Κυβέρνησις ἐπραγματοποίησε, καὶ τὸ ἔργον τοῦ Σπ. Πήλληκα ἐγένετο νόμος τοῦ Κράτους διὰ τοῦ ἀπὸ 31 Ὀκτωβρίου 1862 ψηφίσματος· οὕτω δ' ἐξέλιπεν ἀπὸ τῆς νομοθεσίας ἡμῶν τὸ βαρβάρων νομοθετημάτων ἀπομνημόνευμα τοῦτο (α).

Περὶ δὲ τοῦ Καθηγητοῦ οὐδὲν εἰσέτι εἶπον, διότι τελευταῖον τῶν ἐν τῷ βίῳ τούτῳ ἔργων τοῦ Σπ. Πήλληκα ἠθέλησα νὰ μνησθῶ τῆς εἰκοσιπενταετοῦς αὐτοῦ Καθηγησίας, ἅτε τοῦ ἔργου τούτου ὑπάρξαντος τοῦ κυριωτάτου μελήματός τοῦ ἀνδρὸς ἐκεῖνου ὃν πενθοῦμεν ἔτι καὶ σήμερον.

Ἀπὸ τῆς συστάσεως τοῦ Πανεπιστημίου ὁ Σπυρ. Πήλληκας ἐκλήθη εἰς τὴν ἑδρὰν τῆς ποινικῆς νομοθεσίας· τίς κάλλιον αὐτοῦ τῶν ἐν Ἑλλάδι τότε νομικῶν ἐνδράων ἠδύνατο ν' ἀνταποκριθῇ πρὸς τὴν ὑψηλὴν ταύτην κλήσιν; Ἐξ ὅλων τῶν κλάδων τῆς νομι-

κῆς ἐπιστήμης, ὁ μᾶλλον ἐφαπτόμενος τῶν συμφερόντων τοῦ πολίτου τὸ ποινικόν ἐστι δίκαιον· τιμὴ, ἐλευθερία, ἰδιοκτησία καὶ αὕτη πολλάκις ἡ ὑπαρξίς αὐτοῦ εἰς τὰ περὶ ὧν διατίθεται ἡ ποινικὴ νομοθεσία. Καὶ εἰ μὲν αὕτη καλῶς ἔχῃ, ἡ πολιτεία προάγεται, καθαίρει τὸ κακὸν, διορθοῖ τὸ στρεβλόν, ἀνακαλεῖ τὸ πεπλανημένον, ἀλλὰ φεῖδεται τοῦ καλοῦ καὶ ὑγιούς, οὗ περ προστατεύει κατὰ πάσης ἐπιβουλῆς. Ἐμπνεόμενος ἀπὸ τῶν ὑψηλοτέρων θρησκευτικῶν αἰσθημάτων, ὁ ποινικολόγος ψυχολογικῶς ἀνερευνᾷ τὸν ἄνθρωπον, τὸ δ' ἔταστικόν αὐτοῦ ὄμμα ἀνελίσσει πάσας τῆς καρδίας αὐτοῦ τὰς πτυχάς, ζητεῖ τὴν πηγὴν τῶν πρὸς τὸ κακὸν ὁρμῶν, ἐπιχειρεῖ δὲ οἶονεῖ τινα παθολογικὴν ἀνατομίαν τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνθρώπου, καὶ οὕτω τίθησιν ὡς ἀρχὴν τῶν διαταγμάτων τοῦ ποινικοῦ νόμου τὴν σωτηρίαν καὶ ἀσφάλειαν τῆς κοινωνίας ἐν τῷ καθαυτῷ τῆς κακίας μᾶλλον ἢ ἐν τῇ ἀναιρέσει τοῦ αὐτῆς διαπραχάντος. Χωρίσατε Κύριοι, τὸ θετικὸν τῆς πολιτείας νομοθέτημα, τὸ ποινικὸν καλούμενον δίκαιον, τῆς φιλοσοφικῆς αὐτοῦ βάσεως, καὶ θέλετε ἀμέσως ἰδεῖ πόσον θέλει ταπεινωθῇ, δὲν θέλει εἶσθαι μετὰ τὴν διάξυσιν ταύτην ἄλλο τι, εἰμὴ συλλογὴ ἀπειλῶν ἀνευ ἠθικοῦ λόγου καὶ ὀνομαπτοθεσίας ποινῶν ἀνευ βάσεως δικαιολογικῆς· πανταχοῦ θέλει φαίνεσθαι ἡ βία, οὐδαμοῦ τὸ δίκαιον· πανταχοῦ ὁ ἀσθενὴς ἐστὶ ἐρμῆιον τῆς θελήσεως τοῦ ἰσχυροῦ, οὐδαμοῦ δ' ὁ νόμος, ὁ ἀπαθὴς νόμος, θέλει ἐφίστασθαι προστάτης τοῦ ἀνθρώπου κατὰ τῶν ὁρμῶν τοῦ δυνάστου, εἴτε εἰς καὶ μόνος ἐστὶν οὗτος, εἴτε ἐλίγοι, εἴτε τὸ πλῆθος ὅλον. Οἱ δὲ δικονομικοὶ τύποι κεχωρισμένοι καὶ οὗτοι τῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς ἠθικῆς, οὐδὲν ἄλλο ἔσονται, εἰμὴ ἐνέδραι καὶ δίκτυα ἐστημένα πρὸς ἄγραν τῶν εὐηθεστέρων.

Τοιαύτης οὕσης τὴν οὐσίαν τῆς τοῦ ποινικοῦ δικαίου σπουδῆς, ἀπαιτεῖται ὅπως ὁ ἐρμηνευτὴς αὐτοῦ κάτοχος στερεῆς φιλοσοφικῆς παιδείας, ἔχῃ πρὸς ταύτην ἀκριβῆ γνώσιν τοῦ πολιτικοῦ τῆς κοινωνίας σκοποῦ, πεπρωκτισμένος δ' ὑπὸ τῆς φύσεως καρδίᾳ ἀγνῇ παθῶν καὶ εὐαισθητῇ, μηδόλως δὲ κατεχουμένη ὑπὸ ῥοπῶν ἀγρίων καὶ ἀρεσκείας ἐκδικήσεων, εὐρίσκη ἑαυτὸν ἐν στενῇ ἐν τῇ εἰρητῇ, εἰσερχόμενος δ' ἐν αὐτῇ οἰκτεῖρῃ τὴν διαφθορεῖσαν τοῦ Θεοῦ εἰκόνα, ἐφ' ᾧ ἀντὶ νὰ δώσῃ τῷ δεσμῷ λάκτισμα περιφρονήσεως, θέλει ὁρέξῃ μᾶλλον αὐτῷ τὴν χεῖρα, ὅπως ἀνορθώσῃ τὸ πεπτωκός, στηρίζων δὲ τὸ ἀδύνατον καὶ καταβεβλημένον θέλει προσπαθήσῃ νὰ προαγάγῃ αὐτὸ εἰς τὴν ἠθικὴν τοῦ ἀνάπλασιν, καὶ ἀναγάγῃ αὐτὸ ἀπὸ τοῦ σκότους πρὸς τὸ φῶς.

Ὁ δοιδίμος Πήλληκας εἶχε πάντα τὰ προσόντα ταῦτα. Ἀληθὴς πεπαιδευμένος ἡγάπα τὴν ἐπιστήμην, ὡς καὶ ἑαυτὴν καλὸν, καὶ οὐχὶ ὡς μέσον ὅπως

(α) Ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς, πρὸ τῆς τοῦ δοιδίμου Πήλληκα προεισηγήσεως ἐν τῇ Βουλῇ, κατεκρίναμεν τὴν τοῦ πολιτικοῦ θανάτου διάταξιν καὶ ἐξεφέρομεν τὴν περὶ τῆς καταργήσεως αὐτῆς εὐχὴν. Ὅρα τῆς ἡμετ. πραγμ. τοῦ Συνταγμ. δίκ. ἐν σελ. 823 σημ. α.

προαχθῇ ἐν τιμαῖς τῆς πολιτείας, καὶ ἐν θέσεσιν ἐπιζήλοις, ἀλλὰ κεναῖς ὕλῃς καὶ ἐστερημέναις τῆς ἀληθοῦς ἡδονῆς, ἣν μόνη ἡ ἐπιστήμη τοῖς θιασώταις αὐτῆς προμηθεύει. Ἡ ἐπιστήμη, Κύριοι, εἶναι ἄγαν ζηλότυπος, ἀρέσκεται δὲ μόνον παρ' ἐκείνοις, οἵτινες ἀποκλειστικῶς αὐτὴν καὶ μόνην λατρεύουσι, φεύγει δ' ἐκείνους, οἵτινες ἐμπορεύονται αὐτήν. Ἐν τῷ μόνῳ λοιπὸν σπουδαστηρίῳ τοῦ ὁ Σπ. Πήλληκας διηγεῖν ἤρεμον βίον, νυχθημερὸν τοῖς ἀρίστοις τῶν φιλοσόφων ἀρχαίοις τε καὶ νεωτέροις ἀναστρεφόμενος, καὶ τὸν νοῦν πρὸς τούτους διαπλάττων, τὸ δ' εὐαίσθητον τῆς καρδίας αὐτοῦ καλλιεργῶν, καὶ τὴν φαντασίαν αὐτοῦ καλλύνων διὰ τῆς μελέτης τῶν διασημοτάτων παικτῶν τῶν ἐθνῶν. Θύων ταῖς χάριτιν ἐπίχαρις αὐτὸς ἐγένετο, καὶ ἡ ἀπὸ τῶν ἀναγνωσμάτων αὐτοῦ χροιά ἐπεχέετο τῇ διδασκαλίᾳ αὐτοῦ. Ὅτ' ἀνέβαινε τὴν ἐδρὰν ἡ φωνὴ αὐτοῦ ἦν συνεσταλμένη καὶ διακεκομμένη καὶ μετὰ χέπως τοῦ ὀχροῦ τοῦ προσώπου του καὶ τοῦ ἰσχυοῦ τοῦ σώματος αὐτοῦ, βαθμηδὸν ὅμως ἐνεψυχοῦτο, μεταφερομένης τῆς ψυχῆς αὐτοῦ εἰς τὸν κόσμον τοῦ αἰσθητικοῦ ἐκείνου καλοῦ, τοῦ ὠραίου τούτου παραδείσου τοῦ μόναις ταῖς εὐγενέσι καὶ προνομιούχοις ψυχαῖς γνωστοῦ, ὡσεὶ ἐνεπνέετο ἀπὸ τῶν μύρων αὐτοῦ· τότε δὴ τότε ἔρρεεν ἀπὸ τοῦ στόματος αὐτοῦ μέλιχος αὐδὴ ὡς καλλικέλαδος ῥυαξ καὶ κατεκλήλει τὰ ὦτα τῶν ἀκροατῶν αὐτοῦ καὶ ἐνεχάραττεν ἐν ταῖς ἀπαλαῖς αὐτῶν καρδίαις ἀνεξιτήλους γράμματα τὰς ὑγιαῖς ἀρχὰς καὶ τὰς σταθερὰς βάσεις τῆς ἐπιστήμης τῶν ποινικῶν νόμων. Συνεφώνει δὲ πως τῇ ἀφελείᾳ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ καὶ τὸ ἀτημελὲς τῆς γλώσσης ἡ ἐχρήτο πρὸς τὴν διδασκαλίαν.

Ἐπὶ εἴκοσι καὶ πέντε ἔτη, ὡς εἶπον, ἐκόσμει τὴν ἐδρὰν ταύτην ὁ Σωκρατικὸς τὸ ἦθος Πήλληκας· ἀλλ' οἴμοι! οὐδὲν ἀφῆκεν ἔργον, ὅσον ἡμεῖς ἴσμεν, ὅπως καὶ οἱ μεθ' ἡμᾶς ἐν αὐτῷ εὐρίσκουσι τὴν ἐπιστημονικὴν τοῦ ἀνδρὸς τούτου εἰκόνα. Ὁ Πήλληκας, τὸ ἀπολύτως καλὸν ἐν νῷ αἰετοῦ ἔχων, καὶ τούτου πολλὰ ὑποδεέστερα τὰ κατ' ἀνθρώπον ἐφικτὰ ἔργα θεωρῶν, οὐδὲν συνέγραψεν. Ἐσφαλεν ὅμως· διότι τίς ποθ' οὐδὲ μήπω εὐπορῶν ὅπως ὑπέρπυρα δῶ τῇ πενομένη αὐτοῦ μητρὶ δεκτός ἐστιν ἀρνούμενος αὐτῇ τὸν ὀβολὸν ὅν δύναται δοῦναι; Τούτου λοιπὸν ἕνεκα καὶ γὰρ μὴ δυνάμενος δι' ἀπορίαν νὰ φέρω τὸν λόγον καὶ ἐπὶ τῶν συγγραφῶν τοῦ μακαρίτου Πήλληκα, καταπαύω ἐνταῦθα τὴν περὶ αὐτοῦ λόγον, καὶ μεταδίδωμι εἰς τὸ σχεδιαγράφημα τοῦ μαθήματος ἡμῶν.

Ἡ κοινωνία ὑπάρχει καὶ ὑπάρχει ἀνάγκη, διότι ἡ ὑπαρξὶς τῆς κοινωνίας ἐγκτεται τῇ ἀναπόδραστῳ φύσει τοῦ ἀνθρώπου, οὐχὶ δ' ἀπὸ τῆς ἐλευθέρως τούτου βουλήσεως ἐτεκτάθη. Τὸ θέμα τοῦτο διὰ μακρῶν ἐν ἄλλαις ἡμῶν συγγραφαῖς καὶ μαθήμασιν ἀν-

επτύξαμεν, ἐφ' ᾧ οὐδ' ἐπανερχόμεθα πλέον, ἅτε εἰκάζοντες ὅτι καὶ ὑμεῖς περὶ τούτου σύμφωνον ἐσηματίσατε γνώμην, μνημονεύομεν δὲ τούτου ἀπλῶς ὡς ἐπὶ τοῦ ἀνάγκη ὑπαρκετοῦ τῆς κοινωνίας στηρίζοντες τὴν σύστασιν παντὸς θεσμοῦ τὴν ὑπαρξὶν αὐτῆς ἀσφαλίζοντες. Ὡς δὲ φυσικοὶ νόμοι συνέχουσι πάντα τὰ φυσικῶς ὑπάρχοντα ὄντα, οὕτως ἀνάγκη ἠθικοὶ νόμοι νὰ συγκρατῶσιν ὄντα ὑπὸ τὸ κράτος ἠθικοῦ ὕλῃς νόμου, τοῦ λογικοῦ, δρῶντα καὶ ἀναπτυσσόμενα. Ἐπειδὴ δὲ πηγὴ τοῦ λογικοῦ, ὁ Θεός, οὗ ἐστὶ τὸ λογικὸν ἢ εἰκὼν, ἄρα καὶ ὁ ἠθικὸς νόμος τὴν γένεσιν αὐτοῦ λαμβάνει ἀπὸ τῆς αὐτῆς πηγῆς, ἄρα τὸ κοινωνικὸν δίκαιον τὸ αὐτὸ ἔχει κέντρον ὅπερ καὶ ἡ ἠθικὴ, δὲν ἔχει ὅμως τὴν αὐτὴν περιφέρειαν, διότι ὁ τῆς ἠθικῆς κύκλος πολλῶ ἐυρύτερος τοῦ περιλαμβανόντος τὸ θετικὸν δίκαιον τῆς κοινωνίας κύκλου.

Ἡ κοινωνία ἐξ ἴσων καὶ ὁμοίων ἀπαρτιζομένη ὄντων ὑπὲρ ἑαυτὴν ἔχει τὸ δίκαιον, ἐν ἑαυτῇ δὲ φέρει τὴν κυριαρχίαν, ἥτις ἐστὶν ἡ κατὰ τοὺς τοῦ δικαίου ὅρους κυβέρνησις αὐτῆς, κυβέρνησις δ' ἐστὶν ἡ ἐργάτωσις τῶν μέσων πρὸς πραγμάτωσιν τοῦ δικαίου. Ἄρα τοῦ μὲν δικαίου ἡ βασιλεία, ὁ σκοπός· τὰ δὲ πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ συντείνοντα, τὰ μέσα· ἡ δ' ἐξουσία ἐστὶν ἡ κυροῦσα καὶ ἐνισχύουσα τὰ μέσα πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ. Ὁ ἀναγνωρίζων λοιπὸν τὴν ἀνάγκη ὑπαρξὶν τῆς κοινωνίας, ὁμολογεῖ ὅτι αὕτη ἔχει τὸ δικαίωμα τοῦ νομοθετεῖν καὶ τὸ διὰ τῆς ἑαυτῆς ἰσχύος περιάπτειν τοῖς ὑπ' αὐτῆς νενομοθετημένοις τὸ κύρος, δι' οὗ προστάζει μὲν ἕκαστῳ τῶν κατὰ μέρος αὐτῆς στοιχείων (τοῖς πολίταις) μὴ ἀντιτάττεσθαι τῇ ψήφῳ τοῦ ὕλου, ἀπειλεῖ δὲ ζημίαν κατὰ τοῦ συνταράσσοντος τὴν ἀρμονίαν, ἀπειθήσαντος δ' ἐπιλαμβάνεται αὐτοῦ καὶ ὑποβάλλει αὐτὸν τῇ προκαταγνωσθείσῃ διὰ τὴν παρεκτροπὴν ποινῇ. Ἰδοὺ ὁ δικαιολογικὸς τῆς ποινῆς λόγος, ὃν ἄλλως τε καὶ ἐνεχάραξ τῇ ἀνθρωπίνῃ συνειδήσει ὁ Θεός, ἅτε προσομολογούσης τῆς συνειδήσεως ὅτι ἡ κατὰ τὸ μέτρον τοῦ ἀδικήματος ἀπόληψις τῆς τιμωρίας δικαία ἐστίν. Ἀλλ' οὐδεὶς τὸ τιμωρεῖσθαι ἴσον ὑπὸ ἴσου δέχεται, ἄρα ἀνάγκη ἀνωτέρου τινὸς, ὁ δ' ἀνώτερος τὸ σῶμά ἐστὶ τῆς πολιτείας (α), ὅπερ τιμωροῦν, τὴν ἀναίρεσιν σκοπεῖ τοῦ κακοῦ, ὡς πρὸ παντὸς ἄλλου ποινολόγου προσφύεστατα προδιέγνω ὁ Ἀριστοτέλης (β).

Ὡς ἡ πολιτεία ὁμολόγηται ὃν ἠθικόν, αὐτοτελές, ἥτοι ἑαυτοῦ ἕνεκεν ὑπάρχον, διὰ τὸ ἀναπόδραστον τῆς κοινωνικότητος τοῦ ἀνθρώπου, ἥτις τὴν πολιτείαν ἀποδεικνύει συνεστηκυῖαν οὐχὶ πρὸς ἑκτὸς αὐτῆς σκοποῦ πραγμάτωσιν, ἀλλὰ πρὸς ἰδίαν ἑαυτῆς ὠφέλειαν, οὕτω καὶ τῆς ποινῆς τὴν ἔννοιαν καὶ τὸν

(α) "Ὅρα καὶ τῆς ἡμετέρας πραγμ. Συνταγαι. δικαίου σελ. 808 καὶ ἐπ. καὶ 123 καὶ ἐπ.

(β) Ἀριστοτέλ. πολ. Ζ, αἰ § 3.

τῆς συστάσεως αὐτῆς δικαιολογικὸν λόγον ζητητέον ἐν ἑαυτῇ· ὅσαι δὲ θεωροῦσι ἀποπλανηθεῖσαι τοῦ σημείου τούτου τὴν ποινὴν ἐζήτησαν νὰ δικαιολογήσωσι διὰ λόγων ἐκτὸς αὐτῆς, τὸν ἁμαρτήσαντα ὡς ὄργανον πρὸς ἐκφόβησιν, ἢ διόρθωσιν, ἢ ἀποτροπὴν ἄλλων ταῦτὰ ἐπιμεμένων, ἐξέλαβον, οὐχὶ δ' ὡς πρόσωπον συμφυᾶ ἐν ἑαυτῷ φέρον δίκαια διακωλύοντα τὸ χρῆσθαι αὐτῷ πρὸς σκοποὺς ἐκτὸς ἑαυτοῦ κειμένους, ἡγουν ἔστω καὶ πρὸς ὄφελος ἄλλων ἀνθρώπων.

Ἀλλ' ὑπεράνω τοῦ ἀνθρώπου, ἐκτὸς τοῦ ἀνθρώπου καὶ πρὸ τῆς πλαστοουργήσεως τοῦ ἀνθρώπου ὑπῆρχε τὸ δίκαιον, ἀπολύτως θεωρούμενον, ὡς πρὸ τῆς πλάσεως πάσης ὕλης ὑπῆρχον οἱ φυσικοὶ νόμοι τῆς βαρύτητος, τῆς συνοχῆς, κτλ. Δημιουργὸς δὲ τῶν φυσικῶν τούτων νόμων, ὡς καὶ τοῦ ἠθικοῦ, ἡγουν τοῦ δικαίου, ἐστὶν ὁ Θεός. Ὁ Θεὸς λοιπὸν, ὡς τὴν ὕλην παρήγαγε καὶ ὠργάνωσεν ὑποβελών αὐτὴν εἰς τοὺς φυσικοὺς νόμους, οὕτως ἐπλατε τὸν ἄνθρωπον ἐπιτάξας αὐτῷ τὸν ἠθικὸν νόμον, ἥτοι τὸ δίκαιον. Ἡ μόνη διαφορὰ μεταξὺ τῶν καθαρῶς φυσικῶν ὄντων, τῶν ἠθικοῦ ἐστερημένων σκοποῦ, καὶ τοῦ ἀνθρώπου, ἐν ᾧ οἱ φυσικοὶ νόμοι προσφυῶς συνεδυάσθησαν μετὰ τοῦ ἠθικοῦ, ἡ μόνη λέγομεν διαφορὰ ἐστίν, ὅτι τὰ μὲν δοῦλως ὑπέκουσιν ἀναποδράστῳ συνεχόμενα βίᾳ τοῖς φυσικοῖς νόμοις, ὁ δ' ἄνθρωπος ἐλευθέρως τῷ ἠθικῷ ὀπηδεῖ νόμῳ, εἰ δὲ τούτου παρεκβίβῃ ὀφλισκάνει εὐθύνας, οὐχὶ ἐξωτερικοῦ τινος σκοποῦ καὶ ὠφελείας ἄλλων ἔνεκεν, ἀλλ' ἑαυτοῦ· ἀπόδειξις δὲ ὅτι καὶ τοὺς λοιποὺς πάντας διαλάβῃ τὸν ἠθικὸν παραβάς νόμον ἑαυτὸν ὁμῶς οὐδόλως λανθάνει, μαστιζόμενος δ' ὑπὸ τῆς συνειδήσεως ἀποτίει τὴν ποινὴν, ἡ δὲ μετάνοια αὐτοῦ ἀναιρεῖ τὸ ὑπ' αὐτοῦ ἐν ἑαυτῷ γινόμενον κακόν.

Ἐπειδὴ ὁμῶς ὁ ἄνθρωπος οὐχὶ δι' ἑαυτὸν καὶ μόνον ὑπάρχει ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν κοινωνίαν, ἔπεται ὅτι ἂν ἡ ὑπ' αὐτοῦ γενομένη ἀθέτησις τοῦ ἠθικοῦ νόμου ἐξεδηλώθη ἐξωτερικῶς καὶ γνῶσιν αὐτῆς ἔλαβεν ἡ κοινωνία, ἡ κοινωνία δικαιούται ἵνα μὴ ἀρκεσθῇ τῇ ὑπὸ τῆς συνειδήσεως τοῦ ἁμαρτήσαντος ἐπιβληθείσῃ αὐτῷ ποινῇ, ἀλλ' αὐτὴ αὕτη νὰ προσεπιθέσῃ ἄλλην ἀνάλογον τῇ γενομένῃ ἐν τῇ κοινωνίᾳ συνταράξει τοῦ ἠθικοῦ νόμου τοῦ δικαίου· τὴν δὲ ποινὴν ταύτην καταγνώσεται αὐτοτελῇ καὶ ἀνεξαρτήτως τῆς ὑπὸ τῆς συνειδήσεως ἡδὴ ἐπιβληθείσης· ὥστε τὴν κοινωνίαν ἀποκλειστικῶς μελήσει ἡ παράβασις τοῦ ἰδίου αὐτῆς νόμου· οὕτω δ' ἀναιρεθέντος τοῦ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ κακοῦ διὰ τῆς συνειδήσεως, σκοπεῖται ν' ἀναιρεθῇ καὶ τὸ ἐν τῇ κοινωνίᾳ κακόν διὰ τῆς ποινῆς.

Τὸ δὲ μέτρον τῆς ὑπὸ τῆς κοινωνίας ἐπιβληθησομένης ποινῆς, καὶ τοι ἀνεξαρτήτως τῆς ὑπὸ τῆς συνειδήσεως ἐπενεχθείσης ἀναλογισθὲν, καταμετρηθήσεται ὁμῶς τῷ ἀνομήσαντι κατ' ἀντίστροφον συνήθως λό-

γον τῆς ὑπὸ τῆς ἑαυτοῦ συνειδήσεως ἐπιβληθείσης. Ὡστε ὅσω ἡ προαίρεσις πρὸς τὸ ἀδικῆσαι ὑπῆρξεν ἥσσων καὶ ἡ συνείδησις μάλλον πεφωτισμένη ὑπάρχουσα ἐπέβαλε μείζονα τὴν ποινὴν τῆς μετανοίας, τόσω ἐλάσσονα ἐπιθήσει τὴν ποινὴν ἡ κοινωνία· ὅσοι δὲ ἡ προαίρεσις μείζων, καὶ ἡ συνείδησις ἐσκοτισμένη, καὶ ἡ πρὸς τὸ ἀδικεῖν ἐξίς μάλλον ἐπιτεταμένη τοσοῦτω ἡ κοινωνικὴ ποινὴ βαρυτέρα, ὅπως ἐπέβη τὸ ὡς οἶόν τε ἀκριβὲς ἀντίσταθμον μεταξὺ τῆς ἐσωτερικῆς ποινῆς, τῆς συνειδήσεως, καὶ τῆς ἐξωτερικῆς τῆς ἀπὸ τοῦ θετικοῦ νόμου τῆς πολιτείας ἐπιβαλλομένης.

Ἐκ τῶν εἰρημένων ὅτι ἡ πολιτεία αὐτὴ ἑαυτῆς ἐστὶ τέλος, ὅτι ἔχει διὰ τοῦτο τὴν ἐξουσίαν τοῦ τιμωρεῖν τὸν αὐτὴν ἀδικήσαντα κατὰ τὸ μέτρον τοῦ δικαίου, τοῦ ἀπολύτου καὶ αἰωνίου, μὴ τις εἰκάσῃ ὅτι τὴν πολιτείαν ἀναγράφομεν ὡς τὸν ἐντολοδόχον τῆς θείας καὶ αἰωνίου δικαιοσύνης, καὶ ὅτι ἐπιλαμβάνεται τῇ καταγνώσει τῆς ποινῆς ἵνα προκατασκευάσῃ ἐπὶ γῆς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ. Ὅχι, Κύριοι, ἡ κοινωνία αὐτὴ ἑαυτὴν, καὶ μόνον ἑαυτὴν, ἐκπροσωπεῖ τιμωροῦσα. Τίθησι τὸν νόμον· ὀρίζει τὴν ποινὴν· διαγράφει καθ' ἑκάστον ἐγκλήματος εἶδος τοὺς δύο ἀκροτάτους ὅρους, τὸν μέγιστον καὶ ἐλάχιστον ἐντὸς δὲ τούτων ὑποχρεοῖ τὸ ἑαυτῆς ὄργανον, τὸν δικαστὴν νὰ ἐκλέξῃ τὸ τῆς ποινῆς μέτρον, ὅπερ οὗτος ἐπὶ τῇ ψυχολογικῇ τοῦ ἀδικήσαντος ἐρευνῇ, καὶ ἐπὶ τῇ προσγενομένῃ τῇ κοινωνίᾳ βλάβῃ ἀνημετρήσει τῷ ἀδικήσαντι. Μία δὲ μόνη ποινὴ, ἡ τοῦ θανάτου ἐστὶ κατ' οὐσίαν ἀνεπίδεκτος μεγίστου καὶ ἐλαχίστου ὅρου.

Καὶ τοιοῦτος μὲν ὁ ἄμεστος καὶ κύριος τῆς ποινῆς σκοπὸς, ἔμμεσα δ' αὐτῆς ἀποτελέσματά εἰσιν ἡ τε βελτίωσις τοῦ ἀδικήσαντος, ἡ αὐτοῦ τε καὶ τῶν λοιπῶν τῆς κοινωνίας μελῶν ἀποτροπὴ ἀπὸ τῶν ὁμοίων πράξεων, ἡ συντήρησις τῆς πολιτείας, καὶ αἱ λοιπαὶ συνέπειαι ἅς οἱ πλείστοι τῶν ποινικολόγων ἀποπλανηθέντες ἐξέλαβον ὡς τὸ κυρίως ὑπὸ τῆς ποινῆς σκοπούμενον.

Τῆς ἡμετέρας θεωρίας ταύτης, ἥς τὴν ἀνάπτυξιν διὰ μακρῶν ἐκθέσομεν ὑμῖν, φίλτατοι ὁμιληταί, διαφέρουσιν αἱ τε ἀπόλυτοι περὶ ποινῆς θεωρίαι τοῦ Καντίου, τοῦ Εὔγλου, τοῦ Ἐνκίου καὶ εἴ τινας ἄλλου, ὡς καὶ αἱ σχετικαὶ ἐφ' ὧν πάντες μὲν σχεδὸν οἱ πρὸ τοῦ ἐνεστώτος αἰῶνος ποινικολόγοι, πλείστοι δὲ καὶ τῶν καθ' ἡμᾶς στηρίζουσι τὰς περὶ ποινῆς θεωρίας των. Τὰς θεωρίας ταύτας θέλομεν ἀναλύσει τὴν μίαν μετὰ τὴν ἄλλην καὶ ἐκάστην αὐτῶν ὡς ἀντικειμένην πρὸς τὴν ἡμετέραν θέλομεν πολεμήσει καὶ ἀναιρέσει.

ὑποκείμενον ἐγκληματικῆς πράξεως ἀείποτ' ἐστὶν ἄνθρωπος ὡς ὃν φυσικόν καὶ ἠθικόν. Ὅθεν καὶ τοι ὁ ἀστυκὸς καὶ πολιτικὸς νόμος ἀναγνωρίζει

ἐμάδας τινὰς ἀνθρώπων ὡς ἠθικόν τι πρόσωπον δυνάμενον νὰ συνάψῃ ἐνεργητικὰ καὶ παθητικὰ δίκαια, ὁ ποινικὸς ὅμως νόμος οὐδόλως παραδέχεται ὅτι τὰ τοιαῦτα ἠθικὰ λεγόμενα πρόσωπα δύνανται ὡς τοιαῦτα νὰ πράξωσιν ἀξιοποίνους πράξεις· καθόσον καὶ ἅπαντα τ' ἀπαρτίζοντα κοινότητά τινα, ἢ σωματεῖον, ἢ ἐταιρίαν πρόσωπα ἀπὸ κοινοῦ συναποφασίσωσι καὶ ἐκτελέσωσιν ἀξιοποινόν τινα πράξιν, πάντα ὑπέχουσιν οἰκεία εὐθύνας οἷα ἄτομα οὐχὶ δέ ποτε οἷα πρόσωπα ἐν νομικῇ τινι ὁμάδι συνδεδεμένα. Ἄρα ὡς φυσικὸν πρόσωπον ἕκαστος εὐθύνεται, εἰ δὲ πλείονες, παρίσταται δὴ τότε ἡ περὶ συναιτίων καὶ συνεργῶν θεωρία.

Προσεθέμεθα δὲ καὶ ὡς ὃν *λογικόν*· καθ' ὅσον ὁ τῆς χρήσεως τοῦ λογικοῦ ἐστερημένος ἐστὶν ἀκαταλόγιστος, ἅτε μήπω φωταγωγούμενος κατὰ τὰς πράξεις αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ ἀπυγιάσματος τοῦ αἰδίου φωτός, τοῦ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ἐσκηνωμένου φωτός, τοῦ λογικοῦ. Τὸ δὲ λογικὸν ἢ ἐλλείπει, ὡς εἰς τοὺς παῖδας διὰ τὸ μικρὸν τῆς ἡλικίας αὐτῶν, ἢ ἐκλείπει ὡς εἰς τοὺς ὑπερβάντας τὴν ἡλικίαν καθ' ἣν πᾶς ἄνθρωπος ἔχει τὴν συνείδησιν τοῦ περὶ αὐτὸν κόσμου, καὶ κτᾶται ἀνεπτυγμένην γνῶσιν τῶν ἐαυτοῦ καθηκόντων· καὶ ἡ μὲν ἑλλειψὶς γενικὴ διὰ πάντας τοὺς ἐν τῇ πρώτῃ κατηγορίᾳ εὐρισκομένους, ἡ δ' ἐκλείψις ὅλως μερικὴ καὶ ἐκ ψυχολογικοῦ τινος συμβάματος, εἴτε διαρκoῦς, εἴτε προσωρινοῦ προσγιγνομένη.

Δράστην λοιπὸν ὀνομάζομεν τὸν πλήρη τὴν τοῦ λογικοῦ ἔχοντα χρῆσιν καὶ τὸν νόμον παραβαίνοντα.

Ἀλλὰ *παράβασις* σημαίνει τὸ βαίνειν πέραν ὀρισμένου τινὸς σημείου· ἄρα ὅπως ὑπάρξῃ παράβασις ἀνάγκη νὰ προϋπάρχῃ τὸ σημεῖον, σημεῖον δ' ἐστὶν ἐπὶ τοῦ προκειμένου ὁ τῆς πολιτείας νόμος. Τοῦτο ἀπόδειξις ὅτι ἡ κοινωνία οὐκ ἐστὶ τοῦ Θεοῦ ὁ ἀντιπρόσωπος καὶ τῶν παραβάσεων τοῦ αἰωνίου νόμου ὁ τιμωρὸς, ἀλλ' ἀπλῶς ὁ ἀναιρέτης τῶν ὑπ' αὐτῆς προδιαγραφεισῶν ἀθεμιτῶν πράξεων· τὴν δὲ φιλοσοφικὴν ταύτην ἀρχὴν ῥητῶς εὐρίσκομεν ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ ποινικοῦ ἡμῶν νόμου φέροντος ἐν ἄρθρ. 1 αὐτοῦ τὰ ἐξῆς· «Ποινὴ δὲν καταγινώσκειται πλὴν εἰς ἐκείνας»
» μόνον τὰς πράξεις καὶ ἐλλείψεις, κατὰ τῶν ὁποίων
» νόμος τις ὥρισε προηγουμένως ῥητὴν ποινήν.»

Τί δ' ἐστὶ παράβασις; τὸν ὀρισμὸν οὐχ εὐρίσκομεν ἐν τῷ νόμῳ, δυνάμεθα ὅμως εἶσαι αὐτὴν ὡς ἐξῆς, παραβαίνει τις τὸν νόμον πράττων ὅ,τι οὗτος ἀπαγορεύει, ἢ μὴ πράττων ὅ,τι οὗτος διατάττει.

Αἱ πλείους τῶν νομοθεσιῶν, ἐν αἷς καὶ ἡ ἡμετέρα (ἄρθρ. 2 τοῦ ποιν. νόμ.) τρεῖς ποιοῦνται κατηγορίας τῶν ἀθεμιτῶν πράξεων· ὧν ἡ μὲν πρώτη περιλαμβάνει τὰς πράξεις ἐκείνας αἰτινες τὴν μὲν κοινωνίαν ἐμβάλλουσιν εἰς μέγαν κίνδυνον ἐν δὲ τῷ δράστῃ αὐτῶν ἐμφαίνουσιν ὑπάρχουσαν τὴν μείζονα πρὸς παράβασιν τοῦ ἠθικοῦ νόμου διάθεσιν. Ταύτας

δ' ὁ ποινικὸς ἡμῶν νόμος καλεῖ *κακουργήματα*, τὰς δὲ ποινὰς δι' ὧν τιμωρεῖ αὐτὰ χαρακτηρίζει ὡς *ἐγκληματικές*. Ἡ δὲ δευτέρα κατηγορία ὑποτίθῃσι μὲν ἐν τῷ δράστῃ κακοποιὸν διάθεσιν, εἰκάζεται ὅμως αὐτὸν ἐπιδεκτικὸν ἐπανορθώσεως, ἐφ' ᾧ καὶ τὰς μὲν πράξεις *πλημμελήματα* ὀνομάζει, τὰς δὲ ποινὰς *ἐπανορθωτικές*. Ἡ δὲ τρίτη καὶ τελευταία ἀπαθίδει τῷ μὲν δράστῃ ἀμέλειαν μᾶλλον παρά σκοπὸν κακοποιὸν, *πταίσματα* δ' ὀνομάζει αὐτάς, τὰς δὲ ποινὰς *ἀστυνομικάς*. Ἀντιστοιχοῦσι δὲ πρὸς τὰς τρεῖς δικαιοδοσίας τὴν τοῦ πταισματοδικείου, τῶν πλημμελειοδικῶν καὶ τὴν τῶν ἐνόρκων.

Ἀλλ' ἡ διάκρισις αὕτη, καὶ ὑποτεθῇ ἔχουσα πραγματικόν τι καὶ ὅλως δευτερεύον ὄφελος, ἐστὶν ὅμως ὅλως ἀντίθετος πρὸς τὸν ὀρθὸν λόγον καὶ τὴν φιλοσοφικὴν κατὰτάξιν, καθόσον ἀντὶ τῆς ποινῆς νὰ λαμβάνῃ τὸν χαρακτηρισμὸν αὐτῆς ἀπὸ τοῦ εἶδους τῆς παραβάσεως συμβαίνει πᾶν τὸναντίον, ἥτοι ἡ παράβασις ἀπὸ τῆς ἐπιβαλλομένης ποινῆς χαρακτηρίζεται. Ἐν ἄλλοις λόγοις τὸ ἀποτέλεσμα ὀρίζει τὴν αἰτίαν, ἐνῶ πολλῶς λογικώτερον ἦθελεν εἶσθαι ἀπὸ τῆς αἰτίας νὰ δίδηται ὁ χαρακτήρ εἰς τὸ ἀποτέλεσμα.

Ἡ ποινὴ, καθ' ἣν εἵπομεν, σκοπεῖ κυρίως τὴν ἄρσιν τοῦ κακοῦ ἀπὸ τε τοῦ ατόμου καὶ τῆς κοινωνίας· αἵρεται δὲ ἀπὸ μὲν τοῦ ατόμου διὰ ἐσωτερικῆς τῆς συνειδήσεως ἐνεργείας, ἀπὸ δὲ τῆς κοινωνίας διὰ τῆς ἐξωτερικῆς ἐπὶ τοῦ ατόμου ἐνεργουμένης βίαις, λέγομεν δὲ διὰ τῆς ἐξωτερικῆς ἀπλῶς, καθόσον ἡ ἐσωτερικὴ τῆς ψυχῆς ἐνέργεια, ἥτοι ἡ θέλησις, ἐστὶν αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν ἀνεκβίαστος. Ἄρα ἡ ὑπὸ τῆς κοινωνίας ἐπιβαλλομένη ποινὴ ἐπὶ μόνου τοῦ ἐξωτερικοῦ ἀνθρώπου νὰ ἐνεργήσῃ δύναται· τούτου δ' ἐπιλαμβάνεται ἡ κατὰ τὴν ἐξωτερικὴν αὐτοῦ ὑπαρξιν, τῆς ἐν τῷ σώματι αὐτοῦ ζωῆς, ἡ κατὰ τὸ μέσον δι' οὗ ἡ ἐσωτερικὴ αὐτοῦ ἐλευθερία δρᾷ, ἥτοι τῆς ἐλευθερίας τοῦ σώματος χρήσεως, ἡ κατὰ τῶν ἐκτὸς τοῦ ατόμου μέσων δι' ὧν εὐεκτεῖ τὸ σῶμα, ἡγουν τῆς περιουσίας, ἡ τέλος κατὰ τὸν κύκλον τῶν ἀθλῶν αὐτοῦ δικαιωμάτων, τουτέστι τῆς ὑπολήψεως ἢ δικαιούται ν' ἀπολαύῃ ἐν τῇ κοινωνίᾳ, ἥτοι τῆς τιμῆς αὐτοῦ. Καὶ ὅτε μὲν ἀποκλειστικῶς ἐφ' ἑνὸς τούτων ἐνεργεῖ ὁ νομοθέτης, ὅτε δὲ σκοπιμώτερον καὶ ἀποτελεσματικώτερον τυγχάνει τοῦ μελετωμένου ἀπὸ τῆς ποινῆς σκοποῦ διὰ τοῦ συνδυασμοῦ δύο ἢ πλείονων πρὸς κατάγνωσιν ποινῆς συνθέτου.

Ἐπειδὴ ὁ τῆς παρὰ τῆς πολιτείας ἐπιβαλλομένης ποινῆς δικαιολογικὸς λόγος ἐστὶν ἡ ἀναίρεσις τοῦ κακοῦ ἐκ μέσου αὐτῆς, ἐπεταὶ ὅτι πάσης πολιτείας τὸ πρὸς τὸ τιμωρεῖν δικαίωμα ἀπολήγει μὲν κατὰ τὰ ὅρια τοῦ Κράτους, ἐκτείνεται δ' ἀδιακρίτως ἐπὶ πάντων τῶν ἐν τῷ Κράτει εἴτε ἡμεδαπῶν εἴτε ἀλλοδαπῶν, εἴτε μονίμως κατοικούντων, εἴτε ἀπλῶς δια-

βαινόντων (α). Κυρίως λοιπὸν ἐπικρατεῖ τὴν σήμερον ἡ ἀρχὴ τῆς τοπικότητος τοῦ ποινικοῦ νόμου (ἄρθρ. 1 τῆς ποιν. δικον.)· ἀλλ' ἡ ἀρχὴ αὕτη ἀπόλυτος μὲν διὰ τοὺς πρὸς τὰ κυριαρχικῶς ὑπὸ τῆς πολιτείας διατεταγμένα διὰ τὴν ἐκντῆς ἀσφάλειαν καὶ ἡσυχίαν ἀπειθοῦντας, δὲν ἀποκλείει ὅμως ἐν μέρει τὴν ἐτέραν ἀρχὴν τῆς προσωπικότητος τοῦ ποινικοῦ νόμου ἐν ἐνίαις περιπτώσεσιν ὅς ἀμέσως καταλέγουσι τὰ ἄρθ. 2 καὶ 3 τῆς ποινικῆς ἡμῶν δικονομίας. Μὴ τις ὅμως ἐκ τούτου ἐκλάβῃ ὅτι δύναται νὰ γεννηθῇ τις σύγκρουσις ποινικῆς δικαιοδοσίας δύο αὐτονόμων πολιτειῶν, οὐδ' ὅτι ἀναιρεῖται ἐμμέσως ἡ προεκτεθεῖσα ἀρχὴ ὅτι τὸ πρὸς τιμωρίαν τοῦ ἀδικήσαντος δικαίωμα τῆς πολιτείας ἀπολήγει εἰς τὰ ὅρια τοῦ Κράτους, καθόσον ἄλλο μὲν ἡ ἔκτασις τῆς ἰσχύος τοῦ νόμου, ἄλλο δὲ ὁ τρόπος τῆς ἐνεργείας αὐτοῦ. Ὅπως δ' ἐνεργήσῃ οὕτως ὁ νόμος προσαπατεῖται ἡ συνδρομὴ περιπτώσεων τινων, ὅς προβλέπουν τὰ δύο ταῦτα ἄρθρα, ὡς ἡ θέσις ἤρμοζεν, εἰρήσθω καὶ τοῦτο, ἐν τῷ ποινικῷ νόμῳ μᾶλλον ἢ ἐν τῇ ποινικῇ δικονομίᾳ.

Οὐ μόνον δ' ἐν τόπῳ περιορίζεται ἡ ἰσχὺς τοῦ ποινικοῦ νόμου ἀλλὰ καὶ ἐν χρόνῳ, ἐνεκα τῆς αὐτῆς πάντοτε ἀρχῆς ἣν προεξεθέμεθα. Ὅθεν πρώτη τοῦτου ἀπόδειξις ὅτι ἄνευ δημοσιεύσεως ὁ νόμος δὲν ἰσχύει, *moneat lex prius quam feriat*· καθόσον πρὸ τοῦ νόμου κοινωνικῶς δὲν ὑπῆρχε τῆς πράξεως τὸ ἀξιόποινον, *nullum crimen, nulla poena, sine lege*. Δευτέρα δὲ ταύτης συνέπεια τὸ μὴ ὀπισθενεργῶν τοῦ νόμου εἰμὴ ὁσάκις ὁ νεώτερος νόμος ἡπιώτερον τιμωρεῖ τὴν πρᾶξιν, διότι τῆς κοινωνίας ἀρκουμένης εἰς τὸ μέλλον ἐπὶ μετριοτέρᾳ ποινῇ ἀνεπιεικὲς τὸ τὸν προγενέστερον αὐστηρότερον ἐφαρμόζειν νόμον· εἰ δὲ τοῦτο ἔλλογον, ἔλλογον ἐπίσης τὸ ἀπολύειν τῆς κατηγορίας τὸν ἀμαρτήσαντα, εἴ τις νεώτερος τῆς πράξεως νόμος τὴν τοιάνδε πρᾶξιν ἀφίησιν ἀτιμώρητον· ὡσαύτως δ' ἐπειδὴ ἡ ποινὴ ἦν καταγινώσκει ἡ πολιτεία σκοπὸν ἔχει τοῦ κακοῦ ἐκ μέσου αὐτῆς τὴν ἀναίρεσιν, ἔπεται ὅτι εἴ περ ἱκανὸς παρῆλθε σχετικῶς ὡς πρὸς τὴν ἐπενεχθεῖσαν τῇ κοινωνίᾳ διατάραξιν ἀπὸ τῆς ἀξιοποίνου πράξεως χρόνος, καὶ τὰ ἴχνη οἶοναί ἐξέλιπον, παραιτεῖται ἡ πολιτεία τοῦ δικαίωματος τοῦ τιμωρῆσαι· τοῦτο δ' ἐστὶν ἡ τῆς ποινῆς παραγραφή. Ἐτι δὲ καὶ ἄλλως πάύει τῆς ποινῆς τὸ ἀποτέλεσμα διὰ τοῦ θανάτου τοῦ ἐγκληματίου ἢ τῆς διδομένης αὐτῷ χάριτος, ἐπὶ τισὶ δ' ἐγκλήμασι, τοῖς μὴπω αὐτεπαγγέλτως ὑπὸ τῆς πολιτείας τιμωρουμένοις ἀλλ' ἐπὶ τῇ μνήμῃ

τὴν δὲ ποινὴν ἀνάγκη εἶναι ὕλως προσωπικῇ, ἥτοι μὴ καταλαμβάνειν εἰ μὴ μόνον τοῦ ἀδικήσαντος φυσικοῦ ὅμα τε καὶ λογικοῦ προσώπου τὸ ἄτομον. Πᾶσα λοιπὸν ἐπέκτασις ἐπὶ τοὺς συγγενεῖς αὐτοῦ παθόντος, καταλήγει τὴν ποινὴν καὶ ἡ ἰδιωτικὴ τοῦ παθόντος συγγνώμη.

τοῦ πᾶσα ἐπὶ τοῦ ἀπὸ τῆς ψυχῆς χωρισθέντος σώματος αὐτοῦ ὕδρις, ὡς καὶ πᾶσα κατὰ τῆς μνήμης αὐτοῦ κατὰδίκη (α) εἰκότως θεωροῦνται ὑπὸ τῶν νεωτέρων νομοθεσιῶν ὡς ἀποτρόπαιοι.

Ἀλλ' ὁ δράστης διάφορα διατρέχει στάδια ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς καθ' ἣν ἐν τῷ νῷ συνέλαβε τὴν διάπραξιν τῆς ἀξιοποίνου πράξεως μέχρι τῆς στιγμῆς καθ' ἣν ἔφερεν αὐτὴν εἰς πέρας. Ἐπτά σταθμοὺς δυνάμεθα νὰ διακρίνωμεν· α) συλλήψεως τοῦ σκοποῦ πρὸς παράβασιν τοῦ νόμου· β) ἀποφάσεως πρὸς παράβασιν τοῦ νόμου· γ) προπαρασκευῆς πρὸς παράβασιν τοῦ νόμου· δ) ἐνάρξεως τῆς ἐκτελέσεως, ἀφ' ἧς ἐκουσίᾳ παρητήθη ὁ δράστης· ε) ἐνάρξεως τῆς ἐκτελέσεως ἀφ' ἧς ἐκωλύθη εἴτε ὑπὸ τυχαίου συμβάντος εἴτε ὑπὸ περιστάσεως ἀνεξαρτήτου τῆς θελήσεως τοῦ δράστου· ς) παραβάσεως τοῦ νόμου ἄνευ ὅμως πραγματοποιήσεως τοῦ σκοποῦ· καὶ ζ) παραβάσεως τοῦ νόμου καὶ τελεώσεως τοῦ σκοποῦ, δι' ἣν ἐπεχείρησεν ὁ δράστης τὴν παράβασιν τοῦ νόμου. Μεγίστη λοιπὸν ἡ ἀπὸ τοῦ πρώτου σταθμοῦ μέχρι τοῦ τελευταίου ἀπόστασις, μεγάλη δὲ καὶ ἡ διαφορὰ τῶν ἀξιοποίνων πράξεων πρὸς ἀλλήλας, διάφορος λοιπὸν ἔσται καὶ ὁ καταλογισμὸς κατὰ τε τὸ εἶδος τῆς πράξεως καὶ τοῦ σταθμοῦ ἐν ᾧ ἔμεινεν ὁ δράστης εἴτε ἐκουσίᾳ εἴτε ὑπὸ ἐξωτερικῆς συμπτώσεως.

Ἔτερον ζήτημα θέλει ἐπίσης ἀπασχολῆσαι ἡμᾶς τὸ τῆς ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ δράστου διαπραξέως πλειόνων ἐγκλημάτων, ἅτινα δὲν εἶχον εἰσέτι ἐκδικασθῇ καὶ τιμωρηθῇ· τὸ τοιοῦτον καλεῖται *συνδρομὴ ἐγκλημάτων*· ἐστὶ δ' αὕτη ἡ *ὁλική*, ἡ *τυπική* (ἄρθ. 109 καὶ 110 τοῦ ποιν. νόμ.) κατ' ἀμφοτέρω ὅμως ὁ νόμος ἀπαγορεύει τὴν συσσώρευσιν τῶν ποινῶν, περιοριζόμενος εἰς τὴν ἐπιβολὴν τῆς τιμωρίας, ἣν καταγινώσκει εἰς ἐκείνην τῶν ὑπὸ τοῦ δράστου διαπραχθεῖσων ἀξιοποίνων πράξεων, ἥτις συνεπάγεται τὴν βαρυτέραν ποινὴν κατὰ τὴν ἐπιμέτρησιν αὐτῆς θεωρουμένων τῶν λοιπῶν πράξεων ὡς ἰδιαιτέρων ἐπιβαρυντικῶν περιστάσεων. Τίς δ' ὁ τῆς τοιαύτης διατάξεως φιλοσοφικὸς λόγος; Οὐδεὶς ἄλλος φρονούμεν, εἰμὴ ὅτι ὁ δράστης ὁ τὰς ἀξιοποίνους πολλαπλασιάσας πρά-

(α) "Ὅρα τῆς ἡμετέρας πραγμ. περὶ τῶν διεθνῶν νομίμων ἐν εἰρήνῃ καὶ ἐν πολέμῳ § 400 καὶ ἐπ. πρὸς. καὶ Πανδ. de officio praesidis fr. 3 (I, 18).

(α) *Fili vero ejus sint perpetuo egentes et pauperes, i n- f a m i a cos paterna semper comitatur, ad nullos unquam ho- norez, nulla prorsus sacramenta perveniant, sint postremo tales, ut his perpetua egestate sordentibus, sit et mors solatium, et vita supplicium. Cod. ad legem Jul. majes. l. 5 § 1. πρὸς. Dig. ibid. fr. II (XLVIII, 4).*

ξεις πρὶν ἢ δώσῃ εὐθύνας δι' ἐκάστην αὐτῶν, εἰκά-
ζεται ὡς ἀπὸ τῆς μιᾶς εἰς τὴν ἑτέραν προβάς διότι
ἤλπισεν ὅτι θέλει τύχει τοῦ ἀτιμωρήτου βραδυνού-
σης τῆς ποιῆς νὰ καταλάβῃ αὐτόν. Ἄλλως τε καὶ
ἀδύνατον πολλάκις νὰ ἐφαρμοσθῶσιν αἱ διὰ δύο διά-
φορα ἐγκλήματα ποιναί· οὕτω π. χ. πῶς ἔσται δυνα-
τὸν ἐκ ταυτοχρόνου συνδρομῆς νὰ ἐκτελεσθῇ ἡ ποινὴ
τῆς εἰρκτῆς ἐπὶ τῇ μιᾷ τῶν ἀξιοποιῶν πράξεων
καὶ ἡ τῶν δεσμῶν ἢν ἀπαγγέλλει ὁ νόμος διὰ τὴν
ἑτέραν; Ἀνάγκη ἔρα νὰ ὑποχωρήσῃ ἡ μία ποινὴ
πρὸς τὴν ἄλλην, ὡς εἰκὸς δὲ, νὰ ὑποχωρήσῃ ἡ ἐλα-
φροτέρα πρὸς τὴν βαρυτέραν. Ὅπως δ' ἐννοήσωμεν
κἀλλίον τὴν διάταξιν τῆς μὴ συσσωρεύσεως τῶν ποι-
νῶν ἐπὶ τῇ συρροῇ τῶν ἐγκληματικῶν πράξεων, ἐπι-
καλούμεθα τὴν ἑτέραν τοῦ νόμου διάταξιν (ἄρθ. 111
τοῦ ποιν. νόμου), καθ' ἣν ἐν ὑποτροπῇ εἰς τὸ αὐτὸ
ἐγκλημα καταγινώσκεται ποινὴ αὐστηροτέρα· τοῦτο
δὲ συμβαίνει καθόσον ἐν μὲν τῷ δράστῃ ἐμφαίνεται
μεῖζων ἐγκληματικὴ εἴς, ἡ δὲ τοῦ ποινικοῦ νόμου
πρὸς τὸ ἐπιεικέστερον κατὰ τὴν πρώτην καταδίκην
ἐφαρμογὴ κατεδείχθη ἀνεπαρκής. Ἱποτροπὴ δὲ χω-
ρεῖ μόνον μετὰ τὸ ἀμετάκλητον καὶ ὁριστικὸν τῆς
διὰ τὴν προτέραν ὁμοίαν πράξιν καταδικαστικῆς
ἀποφάσεως.

Καὶ τοιαῦτα μὲν ἐν συνόψει τὰ κεφάλαια τοῦ
μαθήματος ἡμῶν, ἃ θέλομεν μελετῆται οὐ μόνον
φιλοσοφικῶς καὶ κατὰ τὸ θετικὸν τῆς νομοθεσίας
ἡμῶν μέρος ἀλλὰ καὶ ἱστορικῶς, διότι Κόριοι, ἐνδο-
μύχως πεπεισμένοι εἰμὶ ὅτι πᾶσα ἐπιστήμη τῆς ἱ-
στορίας χωρισθεῖσα, χωρίζεται τοῦ ἀσφαλεστάτου αὐ-
τῆς ὁδηγοῦ· ἡ ἱστορία μάλιστα τοῦ ποινικοῦ δικαίου
ἐστὶν οὕτως εἰπεῖν ἡ ἱστορία τοῦ πολιτισμοῦ, καθό-
σον τεθέντος ὡς ὅρου ὅτι πολιτισμός ἐστὶν ἡ ἐπὶ
τῆς γῆς πραγματίωσις τῶν ἀρχῶν τοῦ αἰώνιου νό-
μου τῶν διὰ τῆς σοφίας ἀποκαλυπτομένων καὶ βε-
βαιουμένων, τίς ὁ ἀκριδέστερος γνώμων εἰμὶ ἢ γινώ-
σις τοῦ πῶς ἐκάστη κοινωνία ἀντελήφθη αὐτοῦ καὶ
τοῦς παραβάτας αὐτοῦ ἐτιμώρησεν; Ἀλλὰ καὶ μέγα
ἔχει τὸ ἐπαγωγὸν ἡ τοιαύτη τοῦ ποινικοῦ δικαίου συγ-
κριτικὴ μελέτη. Οὕτω θέλομεν ἰδεῖ ὅτι κατὰ τὴν
Ἰουδαϊκὴν νομοθεσίαν ὁ ἀγχιστεύων τοῦ συγγενοῦς
ἐξεδικεῖτο τὸν φόνον. «Ὁ ἀγχιστεύων τὸ αἷμα, οὗτος
» ἀποκτενεῖ τὸν φονεύσαντα· ὅταν συναντήσῃ αὐτῷ
» οὗτος ἀποκτενεῖ αὐτόν.» Ἀριθμ. 35. Οὕτω θέλομεν
ἰδεῖ ὅτι κατὰ τοὺς ἡρωϊκοὺς τῆς Ἑλλάδος χρόνους δὲν
ὑπῆρχον ποινικὰ δικαστήρια αἱ δ' ἀξιόποιοι πράξεις
ἐθεωροῦντο ὡς διδοῦσαι ἀπλῶς χώραν εἰς ἰδιωτικὴν
ἐκδίκησιν ἢ εἰς ἀποζημιώσεις· καὶ εἰς μὲν τὰς περὶ
φόνου, ἃν ὁ ἀδικήσας δὲν συνεβιάζετο πρὸς τοὺς συγ-
γενεῖς τοῦ φονευθέντος, τότε μὴ ὦν ἀσφαλὴς ἐν τῇ
πόλει ἠναγκάζετο ν' ἀποδημήσῃ εἰς ξένην γῆν.

» καὶ γὰρ τις θ' ἐν πρώτῃ κατακτείναν ἐνὶ δήμῳ

» ᾧ μὴ πολλοὶ ἔωσιν ἀσσιτῆρες ὑπίσσω
» φεύγει πηούς τε προλιπὼν καὶ πατρίδα γαίαν (α).

συμβιβαζόμενος ὅμως διετέλει ἀσινῆς ἀποτίων τὴν
ποινὴν.

» . . . καὶ μὲν τίς τε κασιγνήταις φονῆος
» ποινὴν ἢ οὐ παιδὸς ἐδέξατο τεθνηατος·
» καὶ ῥ' ὁ μὲν ἐν δήμῳ μένει αὐτοῦ πολλ' ἀποτίσας (β).

εἰ δ' ἀκολούθως ἀνεφύετο διένεξις πρὸς ἀπότισιν τῆς
ἀποζημιώσεως, αὕτη ἐδικάζετο ὡς ἀπλῶς πολιτικὴ
δίκη·

» . . . δύο δ' ἄνδρες ἐνείκον εἴνεκα ποινῆς
» ἄνδρὸς ἀποφθιμένου· ὁ μὲν εὖχετο πάντ' ἀποδοῦναι
» δήμῳ πιφύσκων· ὁ δ' ἀνείνετο μηδὲν ἐλίσθαι.
» ἄμφω δ' ἔβουλον ἐπὶ ἱστορίᾳ πείραρ' ἐλίσθαι.
» λαοὶ δ' ἀμφοτέροισιν ἐπήκουον ἀμφὶς ἀρωγαί (γ).

εἰς δὲ τὰς περὶ κλοπᾶς καὶ ἀρπαγᾶς εἰ μὲν αὐταὶ
κατὰ συμπολιτῶν ἐγίγνοντο διεξεδικοῦντο ἐν πολι-
τικῇ δίκῃ αἱ ἀποζημιώσεις (δ), κατ' ἄλλοδαπῶν δὲ
γινόμεναι οὐτ' ἀνόσιοι οὔτε ἄτιμοι ἐθεωροῦντο (ε).

Παραβλητέον δὴ ταῦτα πρὸς τοὺς τῆς δυτικῆς
Εὐρώπης ἀρχαιοτάτους χρόνους· παρὰ τῷ Τακίτῳ
εὐρίσκομεν, ὅτι αἱ κατὰ ἰδιωτῶν ἀδικίαι δὲν προῦκ-
λουν τῆς πολιτείας τὴν ἐπέμβατιν ἀλλ' εἰς τοῦ ἰδιώ-
του τὴν ἐκδίκησιν ἔμενον «suscipere tam inimi-
» citias seu patris seu propinqui, quam ami-
» citias, necesse est. Nec implacabiles durant·
» luitur enim etiam homicidium certo armen-
» torum ac pecorum numero, recipitque sa-
» tisfactionem universa domus (ζ). Ὁ δὲ τῶν
Σαλίων Φράγκων νόμος, καὶ τοὶ ἀφιεῖς τὴν ἐκλογὴν
μεταξὺ τῆς ἰδιωτικῆς ἐκδικήσεως καὶ τοῦ ἀντιποίνου
ὠρίζον ὅμως αὐτὸ καθ' ἑκάστον ἐγκλήματος εἶδος (η).
Βαθυπυλὸν δ' ἐξημερουμένων τῶν ἡθῶν τῇ ἐπενεργείᾳ
τῆς θρησκείας, ἤρξατο ἐν χρόνῳ καὶ τόπῳ ἡ ἀπα-
γόρευσις τῆς ἐκδικήσεως· καὶ ἱερὰ δὴ ἐκαχειρίσθη συν-
έστησαν τότε ὡς παρ' Ἰουδαίοις ἡ ἡμέρα τοῦ Σαβ-
βάτου, παρ' Ἑλλήσι κατὰ τοὺς ἱεροὺς ἀγῶνας, ἐν ὁ-
ρισμέναις δὲ παρὰ Ῥωμαίοις ἡμέραις, καὶ κατὰ τὴν
Μέσον αἰῶνα ἀνὰ πᾶσαν ἐβδομάδα, ἀπὸ τῆς ἐσπέρας
τῆς τετάρτης μέχρι τῆς πρωῆς τῆς δευτέρας καθιε-
ρώθη ἡ *Θεῖα ἀνακωχή* (*treuga Dei*). Ἐν τόπῳ δὲ
ἱερὰ μὲν ἦν ἡ ἐστία, ἥτοι ὁ οἶκος, ἱερὰ δὲ καὶ τὰ τε-
μένη τῶν θεῶν παρὰ τε Ἑλλήσι (θ) καὶ τοῖς ἑσπε-

(α) Ὀδυσσ. γ, σ. 48—20.

(β) Διάδ. I, σ. 632—634.

(γ) Πλάτ. Σ, σ. 498—502.

(δ) Ὀδυσσ. II, σ. 424.

(ε) Θουκυδ. Α, 5.

(ζ) Tacit. Germ. 21.

(η) Guizot hist. de la civil en France IX leçon.

(θ) Ἰερὰ, ὅμοιοι ἃ καὶ τοῖς ἀδικοῦσι σωτηρία γίγνεται·
Λυσίας, κατὰ Ἐρατοστ. σελ. 445—πρὸς καὶ Grotius II, 21
§ 5 ἐνθα πλαίστα μνημονεύονται χωρία.

ρίοις βρεβάροις (α)· ὁ δὲ Μωϋσῆς καὶ πόλεις ἀσύλων ὑπὲρ τῶν ἀκούσιον διαπραξάντων φόνον συνέστησεν (β). Ἀξιοσημείωτος σύμπτωσις! ἀπὸ τριῶν ἀσύλων, τῆς Ἰουδαίας, τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς Ῥώμης, ἐγεννήθη, προήχθη καὶ ἐμορφώθη ὁ παγκόσμιος πολιτισμός! Ἀκούσατε Κύριοι τοῦ φυγάδος καὶ δυστυχοῦς Οἰδίποδος ἀπὸ τοῦ Κολωνοῦ προφητεύοντος (γ).

• δάπτων ἐκάνω τοῦμόν ἄθλιον δέμας

• σοὶ δῶρον, οὐ σπουδαῖον εἰς δφιν· τὰ δὲ

• κέρδη παρ' αὐτοῦ κρείσσον' ἢ μορφή καλή.

Θησ. • ποῖον δὲ κέρδος ἀξιώτῃς ἤκειν φέρων;

Οἶδ. • χρόνιον μάθοις ἄν, οὐχὶ τῇ παρόντι που.

Θησ. • ποῖον γὰρ ἢ σὴ προσφορά δηλώσεται;

Οἶδ. • ὅταν θάνω γὰρ καὶ σὺ μου ταφεὺς γένη.

Οὕτω δὴ καὶ ἡ Ἑλλάς ἐτεθνήκει καὶ ταφεὺς αὐτῆς ἐγένετο ἡ Εὐρώπη, καὶ ἀπὸ τοῦ θανόντος αὐτῆς σώματος ἐκομίσατο μέγα κέρδος, διότι ὡς αἱ πάλαι Ἀθηναὶ τὸ ἄθλιον δέμας τοῦ Οἰδίποδος ὁσίως ἐν αὐταῖς κατακρύψασαι, διὰ χρόνου ἔμαθον οἷον ὠνήσαντο κέρδος, τὸν ἐρμηνευτὴν τῶν αἰνιγμάτων τῆς Σφιγγὸς ξενίσασαι, οὕτω καὶ ἡ Ἑσπερία, τὴν τὰ σφιγγώδη τῆς σοφίας ζητήματα λύσασαν Ἑλληνικὴν παιδείαν, φεύγουσαν διωγμὸν Ταρτάρου κατακτητοῦ, δεχθεῖσα εὐμενῶς, ἀπὸ τοῦ σκοτοῦς εἰς τὸ φῶς ἀνήθησε.

Τί δ' ἡμεῖς οἱ νεώτεροι Ἕλληνες ἐν ταῖς ἀρχαιοτάταις καὶ ξέναις νομοθεσίαις ἀναζητοῦμεν τοὺς χαρακτῆρας τῆς ποινῆς παρὰ ταῖς πρωτοτόκοις οὕτως εἰπεῖν κοινωνίαις; Μὴ γὰρ χθιζά τε καὶ πρῶτζα παρ' ἡμῖν αὐτοῖς οὐκ εἶχομεν αὐτὰ ταῦτα τὰ δόγματα; Μὴ γὰρ ἡ Μάνη, καὶ τῶν Κλεφτῶν αἱ ἀρειμάνοι κοιότητες, καὶ τῶν Ἀρματωλῶν τὰ στίφη, οὐχὶ ταῦτά περὶ τοῦ ποινικοῦ ἐδογματίζον δικαίου; Τὰ κλέφτικα τραγούδια δὲν εἶναι ἄρα γε ἡ τῶν Ὀμηρικῶν ἐπῶν μέχρις ἡμῶν ἀπήχησις; Ὁ ἥρωϊκὸς αἰὼν τῆς Ἑλλάδος μάλιστα χθές, ἔληξε καὶ ἡμεῖς τὰ τέκνα τῶν ἡρώων ὡς ἐξαπίνης ἀνατρεφόμεθα ἐν τῇ κοιτίδι τοῦ νέου πολιτισμοῦ. Θέλετε φίλοι παῖδες νὰ σπουδάσητε τοὺς ἥρωϊκοὺς χρόνους; ἐρωτήσατε τὰς μάμμας καὶ τίτθας ὑμῶν· θέλετε δὲ ν' ἀκούσητε τὰς φιλοσοφικὰς τῶν νέων θεωρίας ἐναρμονιζομένας πρὸς τὰς θαυμασίας θεωρίας τοῦ Πλάτωνος καὶ Ἀριστοτέλους; ἀκολουθήταί μοι. Οἱ μεγάλοι νέες προδιαγινώσκουσι τὸ μέλλον καὶ τῶν συγχρόνων αὐτοῖς προβαδίζουσιν. Ἡ κοινωνία δὲν εἶναι πλέον ἡ φοβερά καὶ ἐκδικητικὴ ἐκείνη ἀπὸ τοῦ Οὐρανοῦ κρημνισθεῖσα Ἄτη, ἥτις

(α) • Homo fideus, φέρει ὁ τῶν Φριζόνων νόμος pacem • habeat in Ecclesia, in domo sua, ad placitum eundo, de placeo redeundo. » Πρὸς. καὶ τῆς ἡμετ. πολ. δικον. ἀρθ. 1006

(β) • Καὶ τὰς πόλεις δώσατε τοῖς Λευκαῖς, τὰς ἐξ πόλεις • τῶν φυγάδων τῆς Ῥώμης δὲ δώσατε φυγεῖν ἐκεῖ τῇ φονεῖαντι. » Ἀριθμ. 33.

(γ) Σοφοκλ. Οἰδίπ. ἐπὶ Κολωνῷ, σ. 576—582.

βομφαίᾳ διστόμῳ διώκει τὸν ἀμαρτήσαντα μέχρι τοῦ τάφου καὶ πέραν τοῦ τάφου, ἡ κοινωνία τὴν σήμερον, χάρις τῇ φιλοσοφίᾳ, ἡ φιλόστοργός ἐστι μήτηρ, ἥτις πάντα τὰ ἐαυτῆς μέλη θεωρεῖ ὡς ἴδια τέκνα, ἀντὶ δὲ νὰ προσβλέπῃ ἀγρίῳ καὶ ἐκδικητικῷ ὄμματι ὡς τέρας ἀποφώλιον τὸν τὴν ἡσυχίαν αὐτῆς διαταράξαντα, ἱλαρῶ προσμειδιᾷ αὐτῷ βλέμματι οἰκτιρμοῦ, καὶ τιμωροῦσα αὐτὸν ὡς μήτηρ τέκνον προσφιλὲς ἀτακτῆσαν τιμωρεῖ, εὐελπιστοῦντι ὅτι θέλει ἐξαγνίσει αὐτὸν, καὶ ἀπὸ ἐπιβλαβοῦς χρήσιμον ταῖς ἀδελφοῖς αὐτοῦ καταστήσει.

Incipe, parve puer, risu cognoscere matrem.

ΑΠΛΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

Διήγημα.

Περὶ τὰς 10 ὥρας τῆς πρωῒας τὸ ὄχημα τῆς Λευκῆς δελὰ Μελιεραὶ ἐστάθη ἐνώπιον τῆς κιγκλίδος τοῦ κομποῦ ἐξοχικοῦ οἴκου τῆς Κ. δὲ Λυκούρ, ἀπέχοντος τοῦ Σάν Μωρ δύο μόνον τουφεκίου βολάς. Ἰππρέτης τις ἐν στολῇ ἐφάνη ἀμέσως, καὶ ἡ Λευκὴ ὑψώσασα ζωηρῶς τὸ παραπέτασμα, ἔδειξε τὸ ὥρατον τῆς πρόσωπον, ἐφ' οὗ ἀνησυχία τις ἦτον ἐντετυπωμένη.

— Ἐγὼ εἶμαι, Ἰάκωβε· ἐδῶ εἵναι ἡ θεία μου;

— Θεέ μου, κυρία, ἀπήντησεν ὁ Ἰάκωβος, ἡ κυρία Ἀγγελικὴ ὑπανδρεύεται καὶ μόλις εἶναι μισή ὥρα ὅπου ἀνεχώρησαν διὰ τὸ δημαρχεῖον!

— Πῶς; σήμερον;... ὦ! εἶναι πολὺ ἀργά!... ἀλλὰ δὲν βλάπτει... γρήγορα εἰς τὸ δημαρχεῖον! διέταξε.

Οἱ ἵπποι ἀνεχώρησαν ὡς ἀστραπή· ἀλλὰ παρῆλθεν ἐν τέταρτον ὥρας ἕως οὗ φθάσωσιν εἰς τὸ χωρίον καὶ εἰς τὸν κίτρινον οἶκον ὅστις καὶ ὡς δημαρχεῖον καὶ ὡς σχολεῖον ἐχρησίμευε.

Ἡ Λευκὴ ἐξῆλθε τοῦ ὀχήματος, ὅλοι ὁμῶς ἦσαν ἤδη εἰς τὴν ἐκκλησίαν· ἡ νέα γυνὴ ἀνεστέναξε, διέταξε τοὺς ἀνθρώπους τῆς νὰ ἐπιστρέψωσι εἰς τὸ μέγαρον, καὶ ὠδεύσε πεζῇ μέχρι τοῦ ταπεινοῦ ναοῦ ἐν ᾧ ἐτελεῖτο ὁ γάμος τῆς ἐξαδέλφης τῆς καὶ μόνης τῆς φίλης, Ἀγγελικῆς δὲ Λυκούρ.

Ὁ ἐκλεκτὸς κόσμος ὅστις ἐπλήρου τὸν μικρὸν ναὸν, ἦτον ὅλως ἐκπεπλημμένος, διότι, ἀντὶ τῶν δι' ἐπικρόκου κακοσμημένων προσκυνηταρίων καὶ τῶν πλουσίων ταπῆτων τῆς Παναγίας τῆς Λορέττης, εὗρε δρόμια καθίσματα στίλβοντα ἐκ τῆς τριβῆς πολλὰ χροῦ, προσκυνητάρια ἐκ σιδηροξύλου καὶ πλάκας παλκιᾶς καὶ ῥυπαράς. Μετὰ πολλοῦ κόπου ἡ Λευκὴ ἐπλησίασεν εἰς τὸ θυσιαστήριον ὅπου ἦσαν οἱ σύζυγοι γονυπετεῖς. Ἐν τούτοις εἰσέδυσσε μέχρι τοῦ καθίσμα-